

שייכת לו? ומה זה יהודי?

הים התיכון. הקיבוץ הרל בארץ-ישראל לא היה אלא חלק קטן מן העדה היהודית, ולא החשוב ביותר.

עדה זו חלכה וגדלה. איך? לא כתוצאה מפיזור בני ארץ-ישראל בעולם, אלא כדרך של מיסיון דתי רגיל. עמים שלמים עברו ליהדות — שבטים רבים בערב ובתימן, רוב העם הכוזרי ליד הים השחור, חלקים מן העם הארמני, וכנראה גם חלקים גדולים מבני האימפריה העצומה של קרתגושה בצפון אפריקה ובי ספרד, אחרי תבוסתה הניצחת מידי הרומאים.

בימים ההם לא היתה העדה היהודית מיוחדת במינה. היא לא היתה עדה בין אומות, אלא עדה בין עדות — אחת מני רבות בעולם שהיה כולו מורכב מעדות דתיות לאומה האיסלקית, וגם לא לציבור מאמיני הדת הקאתולית. היהודים בבני העדה ההלניסטית, ואחר כך בבני העדות הניצורית והמוסלמית.

כאשר התחוללה בעולם המהפכה הגדולה שהולידה את הלאומים המודרניים, נשארו היהודים מחוץ לתהליך. בשעה שנולדה אומה גרמנית וצרפתית וספרדית, והעדות הדתיות האחרות גדלו להיות גופים פועלים, נשארו היהודים עדה בינלאומית, לפי המתכונת הקודמת. לכן אין להשתתף לאומה האיסלקית, וגם לא לציבור מאמיני הדת הקאתולית. הם אינם דומים לאומה מודרנית, וגם לא לדת מודרנית.

המלט המדבק של ציבור זה הוא הדת. יהודי הוא זה שעבר סכסם יהודי של ברית-מילה. אדם שעבר מרצון לדת אחרת, חדל להיות יהודי — אלא אם כן סירבה סביבתו לקבלו.

בכל זאת תהיה זאת טעות לומר שהעדה היהודית היא גוף דתי בלבד. היא יותר מזה. זהו גוף מיוחד במינו, בן תקופה קודמת. אבל הוא איננו לאום.

★ ★ ★

הנסיון לכפות על האומה העברית ועל הפזורה היהודית יחס של שיעבוד הדדי, גרם לתוצאות מגוחכות וטראגיות כאחת, בשני הכיוונים.

בצד הטראגי יש לרשום את ההשפעה השלילית שהיתה למדינה גורל היהודים בארצות רבות. ישראל היא מדינה ככל המדינות. האינטרסים שלה מחייבים אותה לא פעם לפעול בניגוד לאינטרס של מדינות אחרות, בהן חיים קיבוצים יהודיים גדולים. יהודים אלה הופכים בהכרח קרבן לנקמת הממשלה היריבה, או לפחות לחשודותיה.

כאשר ישראל פועלת שהיא מדינה יהודית, מרכז היהדות העולמית, הרי כל יהודי בעולם חשוד כסוכן.

כך קרה ליהודי מצריים, שנעקרו וגורשו בימי מיבצע סיני, למרות שהמיבצע לא נגע להם כלל. כך קרה כנראה ליהודי ברית-המועצות, בסוף תקופת סטאלין, עת נחשדו כסוכני המדינה הציונית האויבת. כל היהדות בארצות האיס-לאם, בעלת מסורת מפוארת של 1300 שנה, חוסלה כמעט כלי בגלל ישראל. כיום מסכנת הידידות בין ממשלות ישראל וצרפת את גורלם של 130 אלף יהודים באלג'יריה.

איראפטר היה לדרוש ממדינת ישראל שתנהל את מדיניותה מתוך חשש לגורל היהודים שמחוץ לגבולותיה. אך אפשר היה לנתק את השרשרת הטראגית אילו הובהר לעולם בעוד מועד שישראל היא ישראל, שרוב בניה שייכים לאומה חרישה, ושאינו לה שום קשר פוליטי עם היהודים בארצות אחרות.

מנחם בגין לא הודרזו לעשות זאת. לחי פך. מתקבל לעתים חרושם שחם מתיחסים בצנינות רבה לגורל חזות. מתפתח בישראל סוג של פטריוטיזם ציוני חשמה לאידם של היהודים בארצות-יחוק, והמקווה שתרד עליהם

"יהודים נלמדה" חרט המציב הרומאי טיטוס על מטבע זה, שהוצאה לכבוד כיבוש ירושלים. לדברי המחבר, אין כפי שער קשר בין גידול הפזורה לבין הנצחון הרומאי בארץ-ישראל.

שואה, למען יצטרפו להביא את עצמם ואת כספם לישראל.

כך ניהלו סוכני ישראל מישחק מסוכן ואנוכי כלפי יהודי מארוקו. כדי להגביר את קצב המגביות באמריקה, הפיצו סוכנים אלה ידיעות זוהעה כוזבות על הסכנות הנוראות שהיו צפויות כביכול ליהודים אחרי צאת הצרפתים מקד בלנקה ומאראקש. רק בקושי, והודות למאמץ נואש של גורמים יהודיים בלתי-ישראליים, נמנע אסון ופויסה ממשלת מארוקו החופשית.

לסעמים אפשר לחשוב שסוג חדש זה של "ציונים אכזריים" מסוגל לשים פצצות בבתי-כנסת כדי לשכנע יהודים לבוא לארץ או לתרום למגבית. בהקדמתו לשנתון הממשלתי האחרון לעג דויד בן-גוריון ליהודי אמריקה הטבורים שמצאו גן-עדן חדש בארצות-הברית. סיכסם ביגיי, במשפט מודגש במיוחד: "איך יתיחס העם האמריקאי לתופעה זו — ימים יגידו". מתקבל הרושם שביגיי עצמו יהיה מרוצה, מרי אם דעתו נעצ האמריקאי תהיה שלילית, ואם יבטא אותה במעשים.

יהודי העולם זקוקים לשיחרור משיעבודם לאינטרסים האנוכיים של מדינת ישראל, באותה מידה שעל המדינה להשתחרר משיעבודתה לאשליית השתייכותה לעם יהודי עולמי.

★ ★ ★

הפרדה זו לא תהיה רק פוליטית וכלכלית. היא תהיה גם תרבותית.

אחת התוצאות היותר מגוחכות של המיתוס הציוני היתה הנסיון לכפות על בני ארץ-ישראל להזדהות עם היצירה התרבותית של יהודי מרח אירופה, כאילו היתה זאת יצירתם שלהם. שנה אורי שנה הגיבו התלמידים בארץ בנשק הנורא ביותר: במיהוק. חוץ משכום עליכם, לא היתה איש מן הסופרים והמשוררים המרוח-אירופיים שרשים אמיתיים בלב הצעיר העברי.

הנסיון האחרון ללמד בבית-הספר הישראלי את התודעה היהודית הוא אישור רשמי לשיטת-הרגל זו, וכיטוי לאמונה נאיבית שאפשר להפוך את הקערה על פיה עזידי חוק כמי שלתי. התודעה תגרום רק לביזבוז זמן, היא תתרסק תחת מטר הפיהוקים.

בברחו מן היצירות של הגטו האירופי, הגיע בשעתו פלג אחד של הנער העברי לתפיסה נאיבית אחרת. היה זה הנסיון להעמיד פנים כאילו כל ההיסטוריה היהודית, מגלות בבל ועד הבליזים, היתה רק טעות מצרפת, וכאילו יכולה האומה העברית החדשה לחזור ישר לתרבות העברים הקדו-מים.

אין ספק שיש ליצירה העברית הקדומה השפעה עמוקה על הנפש העברית החדשה. קשה להעריך מה עצומה השפעת התנ"ך, למשל, על הדור הצעיר. השפעה זו מקורה בשפה העברית, שפת-אמו של הצבר, המגיעה בתנ"ך לשיאי יופיה, ובנוף המולדת, נוף נעוריו של הצבר, בו התרחשו מאורעות זתנ"ך.

אולם היצירה העברית של דורנו תחיה יצירה חדשה — או שלא תחיה בכלל. היא תשרי פני מתרבות קדם, וגם מנימות-היהודי של הדת תרבות היהודית. אולם בשום פנים היא לא תחיה המשך ישיר לא לזו ולא לזו. היא תחיה פרי חרוה העברית החדשה, פרי התנאים החיצוניים, פרי האקלים התרבותי הכללי-עולמי של המאה ה-20.

★ ★ ★

התכן כי הדת היהודית תהיה הנהגית העיקרית מן המהרה בין האומה העברית והפזורה היהודית. הנסיון לבלבל באופן שיטתי בין לאום ודת היה בעוכרי הדת, לא סתות משהיה בעוכרי הלאום. כל אדם יכול להיות כיום "יהודי", מבלי שזה חייב אותו לדבר. כאשר הדת תהיה דת, היא תהיה מחייבת בחיי יום-יום.

לא פעם נשמעה הטענה הציונית כי הדת לא היתה כלל תופעה נפשית גדולה, בעלת ערך עצמי מוחלט, אלא רק תחליף לסמלים לאומיים. זוהי שלילת הדת.

כך אומרים שהשבת שמרה על העם היהודי בגלות. האומרים כך בכל התמימות, אינם מרגישים שהם רומזים בזאת שהשבת לא היתה אלא סמליות מחוכמת ושימושי. הם שוללים את השבת כהתנגמות רעיון מוסרי גדול, פרי הגאון הדתי של דור עברי קדמון. מכאן רק צעד קטן לסענה כי הדת הפכה מיותרת בארץ-ישראל: הדת עשתה את שלה בגלות, הדת יכולה ללכת בארץ.

ברגע שנשחרר את הדת מן העומס הלאומי הזה, תהיה הדת היהודית תופעה פשוטה להודק שוב במלוא קומתה שלה, ולהוכיח את כוח רעיונותיה המוסריים. הדת תחולל היות סמל לאומי מפקס. היא תקבל על עצמה שוב את תפקידיה היעוד בחיי האדם והחברה. היא תוכל לכבוש את לב הטובים.

האדם העברי יכול להאמין בדת היהודית — כפי שהוא יכול להאמין בכל דת אחרת, או לשלול כל דת אחרת. העברי היהודי, שילך לקראת הדת בעיניים פקוחות ובנפש חפצה, יהיה יהודי טוב יותר מאשר הציוניקן הציוני, המנצל

אדינה מול דת

המאבק על חיי הדת במדינה הוא, לדברי המחבר, תוצאה של ביבול המושגים. לדעתו עשויה הפרדת הדת מהמדינה לי הביא לפריחת הדת, בהיותה חופשית לטפח ערכיה המוסריים.

את הדת לצורכי המגבית ומשתף את דובריה הרשמיים בקנוניות מפלגתיות.

שיחרור הדת מכבלי הלאומנות עשוי להיות חתהלה לרינוסאנס דתי כביר, לתקומתו של דור נביאים חדש, שילך בדרך נביאי קדם: יסוף לצדק חברתי, יחם בעושים וברודנים וישכך כלב האדם את הכמיהה לטוב ולטהור.

★ ★ ★

הפרדה הוגנת ונקיה בין האומה העברית לבין הפזורה היהודית העולמית תשמש בסיס איתן לכינון שותפות-אמת בין השתיים. רק אם שני הצדדים יכירו איש בעצמאות רעהו, יוכל להיחצר יחס של כבוד הדדי. ובלי כבוד הדדי, לא תיתכן שום שותפות בתקיימא.

ההגדרות תהינה פשוטות וברורות:

העברים הם לאום חדש, בן המרחב השמי ויבשת אסיה, המבקש להבטיח לעצמו קיום עצמאי ולבטא את עצמו בהיסטוריה. שפתו היא השפה העברית, מולדתו ארץ-ישראל. שייך ללאום זה כל מי שרוצה להשתתף אליה, יעשה זאת בטכס הדתי. כל מי שרוצה להשתתף בגורלו ולחיות בתרבותו.

מדינת ישראל היא נחלת בניה, בני הרוב העברי והמעוט הערבי. ככל מדינה, תנהל את עניניה בהתאם לאינטרסים של עצמה. אין לה ענין אלא לדאוג לטובת בניה. היהודים הם עדה בינלאומית, בעלת דת ומסורת משותפת. מי שרוצה להצטרף אליה, יעשה זאת בטכס הדתי. שום אחריות למעשי המדינה אינה חלה על קיבוצי הפזורה היהודית אויבי המדינה אינם הופכים אוטומטית לאויביהם. לאור הגדרות אלו תיתכן שותפות בין האומה העברית לבין יהודי העולם. היא תהיה ברית אמיתית, אשר שני הצדדים יקבלוה מרצון ומתוך זיקה הדדית כנה. אפשר להגדירה כך:

● האומה העברית תשמור על זיקתה לפזורה היהודית, תעזור לה ככל יכולתה ותפתח את לבה לשעריה בפני כל היהודים המבקשים להימלט מידי רודסים, או הרוצים להצטרף לאומה.

● הפזורה היהודית תשמור על זיקתה למדינה ותעזור לה בכספה להתבסס. אולם אין היא חייבת לעשות זאת. זכותה המלאה לפקח במו עיניה על כל דולאר שהיא משקיעה במדינה. ככל שמיקוח זה יהיה יעיל יותר, כן תגדל הטובה שתצמח מן ההשקעה למדינה.

לא קל לזרוק מבטד לחון שקרים מופכמים, שלכשו במשך דורות איצטלה של קדושה. אך האוויר יהיה צח יותר כאשר ימוהר מפגרים רעיוניים. רק אז אפשר יהיה להיווכח אילו ערכים מערכי האתמול עורם חיים ונושמים, ומסוגלים לחפרות את חיינו גם מחר.